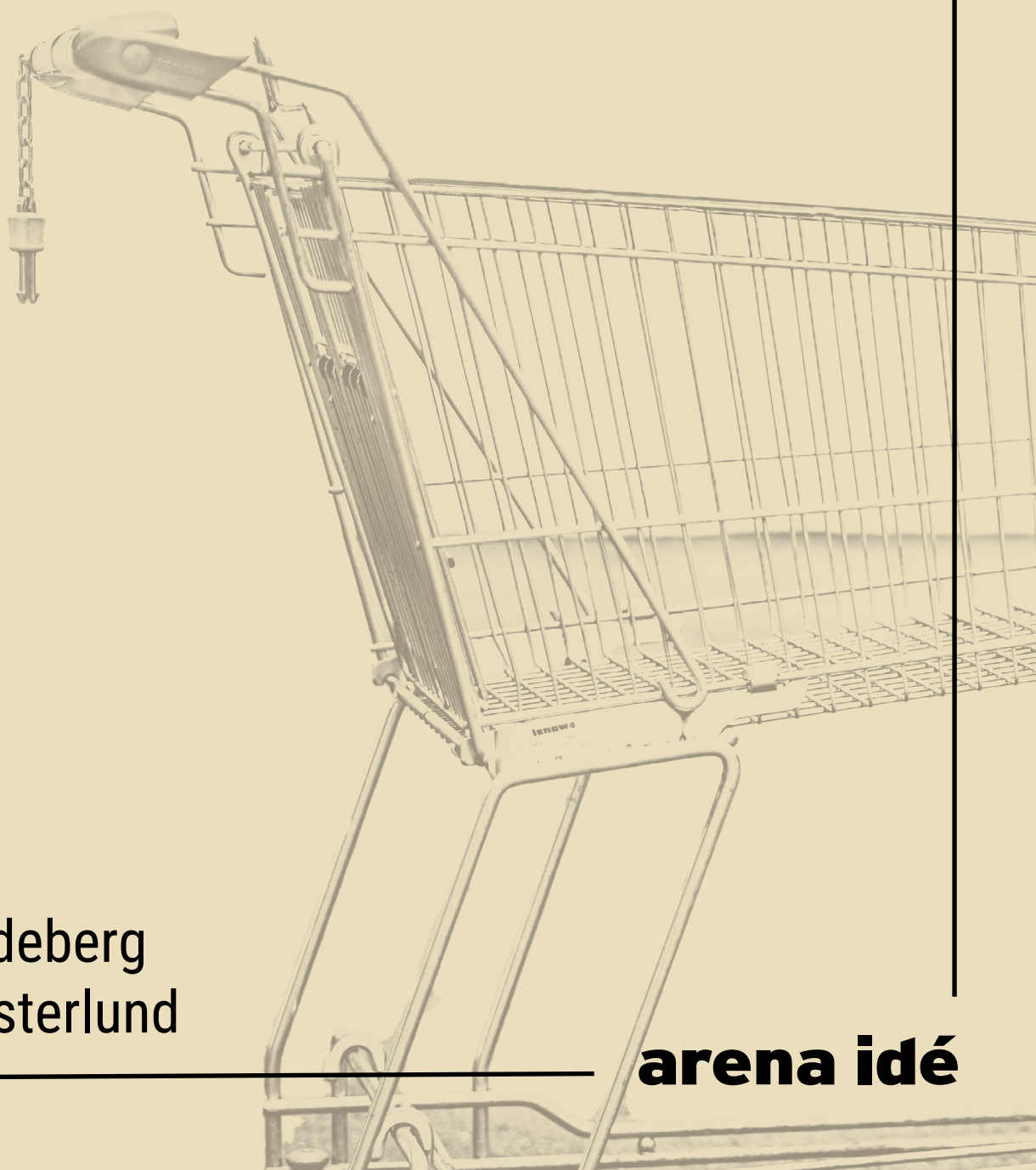

Oktober 2025

Skatt på konsumtion

Skatteöversyn delrapport 2

Elinor Odeberg
Vilgot Österlund

arena idé

Skatt på konsumtion

Skatteöversyn delrapport 2

Rapporten i en mening:

Rapporten föreslår en sänkt och enhetlig moms à 23 procent, slopat rot- och rutavdrag samt höjda punktskatter på viss skadlig konsumtion, i syfte att öka statens skatteintäkter med 60 miljarder årligen.

Författare: Elinor Odeberg & Vilgot Österlund

ISBN: 978-91-989870-1-0

Grafisk form: Simon Karlsson, Arena Idé

© Arena Idé och författaren

Stockholm 2025

Sverige står inför kostsamma utmaningar inom välfärd och försvar. Det ställer krav på en ökad beskattning som bidrar till att finansiera dessa på ett rättvist och effektivt sätt. För att klara finansieringen av samhällsbehov är ökade konsumtionsskatteintäkter en viktig pusselbit, i synnerhet momsen som är en stabil skattebas.

Konsumtionsskatterna står för en fjärdedel av statens skatteintäkter. Den absolut största konsumtionsskatten är momsen, en skatt som i kronor träffar dem som konsumerar mest, vilket i huvudsak är höginkomsttagare. Däremot lägger låginkomsttagare en större del av sin inkomst på momsen än höginkomsttagare. Detta har framförts som argument för att sänka momsen på till exempel mat. Den här rapporten visar att momsen är ett ineffektivt verktyg för att sänka priser, och att det är mer eftersträvarvärt att fokusera på höjda inkomster.

Rapporten föreslår förändringar i beskattningen av konsumtion som innebär långsiktigt ökade skatteintäkter. Genom att införa en enhetlig momssats på 23 procent, avskaffa rot- och rutavdraget samt införa nya och höjda punktskatter som kan användas till omställning mot bättre alternativ, eller finansiera kostnaden för de negativa effekter som konsumtionen ger upphov till, kan statens inkomster stärkas med över 60 miljarder per år.

Rapporten föreslår:

Sänkt enhetlig moms. Den generella momsen sänks till 23 procent men omfattar alla sektorer som idag har nedsatt moms på 6 eller 12 procent. Förslaget ökar skatteintäkterna med drygt 33 miljarder kronor.

Slopat rot- och rutavdrag. Den subventionerade konsumtionen inom särskilda sektorer tas bort och ges nu samma konkurrensförutsättningar som andra branscher har idag. Förslaget ökar skatteintäkterna med 21 miljarder kronor.

Nya och höjda punktskatter. Det behövs styrmedel för att Sveriges konsumtion ska bli mer hållbar, samtidigt som vi måste bekosta konsumtionens sideffekter. Vi föreslår därför fem nya eller förändrade punktskatter, som tillsammans ger 6 miljarder, på

- » engångsförpackningar
- » snus
- » alkohol
- » socker
- » fossila bränslen.

Elinor Odeberg är chefsekonom på tankesmedjan Arena Idé. Elinor har arbetat som politiskt sakkunnig på Finansdepartementet med särskilt ansvar för internationell ekonomisk politik. Hon är ekonomhistoriker med gedigen utredningserfarenhet, bland annat som utredare på fackförbundet Kommunal.

Vilgot Österlund är statistiker på tankesmedjan Arena Idé. Vilgot har tidigare arbetat som dataanalytiker, bland annat på Socialstyrelsen, och skrivit flera policyrapporter om ekonomisk politik.

Innehåll

Inledning	4
Sveriges skatteintäkter	6
Skatt på konsumtion	8
Moms	8
Momsbefriade sektorer	9
Punktskatter	9
Energiskatt	10
Skatt på elektrisk kraft – elskatt	10
Energiskatt på bensin och olja	10
Skatt på alkohol och tobak	11
Koldioxidskatt	12
Skatt på vägtrafik	13
Övriga skatter på energi och miljö, samt övriga skatter	13
Historiska konsumtionsskatter	14
Internationellt	16
Välfärdsfinansiering eller styrning	17
Fungerar incitamentspolitiken på konsumtion?	17
Bristande prisgenomslag av sänkt moms	19
Rot- och rutavdraget är subventionerad konsumtion	20
Hur kan skatteintäkterna från konsumtion öka?	22
Alternativ för ökade momsintäkter	22
Slopade RUT- och ROT	23
Punktskatter för ändrat beteende och lägre samhällskostnader	23
60 miljarder i nya skatteintäkter	25
Källor	26

Inledning

Sverige står inför stora utmaningar som kräver finansiering. Sjukvård, äldreomsorg och utbildning behöver byggas ut och förbättras. Det krävs stora investeringar i och underhåll av infrastruktur och geopolitiska oroligheter påkallar en snabb upprustning av det svenska försvaret. Den demografiska utvecklingen går mot fler äldre i förhållande till den arbetsföra befolkningen, samtidigt som digitalisering och globalisering lett till ökad rörlighet av kapital och arbetskraft. Hög arbetslöshet innebär också att allt färre ska försörja allt fler.

Detta ställer krav på en beskattning som klarar att bära Sveriges samhälleliga behov på ett rättvist och effektivt sätt, och som samtidigt bidrar till sysselsättning och välbefinnande. Det är kriterier som det svenska skattesystemet inte lever upp till idag. Sedan 1990-talets skattereform har skatterna blivit ett lapptäcke av avdrag och subventioner som främst gynnat de högre inkomstskikten, samtidigt som de utlovade effekterna i form av ökad tillväxt och sysselsättning uteblivit.

Inkomstjämligheten har ökat de tre senaste decennierna i Sverige, vilket till del beror på att skatternas omfördelande kraft har försvagats. Både indirekt, genom att det som skatterna finansierar – välfärd och socialförsäkringar – inte hållit jämna steg med befolkningens behov, och direkt genom att skatteförändringar lett till relativa försämringar för de med lägst inkomster.

I tre rapporter granskar vi det svenska skattesystemet, med målet att öka skatteintäkterna och förbättra de svenska skatternas fördelningsprofil. Vad ökade skatteintäkter ska gå till tar vi inte ställning till i rapportserien, men vi ger några räkneexempel, som höjt barnbidrag, stärkt socialförsäkring och fler utbildade anställda i äldreomsorgen, som skulle bidra till en skattedriven tillväxt.

Detta är den andra rapporten, med fokus på skatt på konsumtion.

Faktasida – de svenska skatterna

Skatt på arbete

Delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna syns i lönebeskedet och i deklarationen. Hit hör den kommunala inkomstskatten, begravningsavgiften, public service-avgiften, eventuell avgift till trossamfund och, för dem med högre löner, även en statlig inkomstskatt. De indirekta skatterna betalas av arbetsgivaren och delas in i arbetsgivaravgifter, egenavgifter och särskild löneskatt. Arbetsgivaravgiften är klart störst och är vanligen 31,42 procent av lönen. Den utgörs till två tredjedelar av försäkringsavgifter som till exempel pensionsavgift, sjukförsäkringsavgift och föräldraförsäkringsavgift. Den sista tredjedelen är istället en vanlig skatt och kallas allmän löneavgift.

Skatt på kapital

Kapitalskatterna består till största delen av skatt på överskott av kapital för hushåll, samt skatt på vinster i aktiebolag, så kallad bolagsskatt. Kapitalskatterna innefattar även fastighetsavgift/-skatt för hushåll och företag, samt en avkastningsskatt på utländska pensionsförsäkringar som betalas av företag. Därtill finns flera mindre kapitalskatter, som bland annat stämpelskatt, kupongskatt och riskskatt.

Skatt på konsumtion

Konsumtionsskatterna utgörs till största del av mervärdesomsättningsskatt, moms. Moms utgår vanligen med 25 procent av försäljningspriset. Vissa varor och tjänster har dock sänkt moms eller är undantagna från moms, som till exempel livsmedel (12 procent), bostäder (0 procent), persontransporter (6 procent) och sjukvård (0 procent). Punktskatter är en annan del av skatten på konsumtion. Hit hör bland annat särskild skatt på energi, koldioxid, alkohol, tobak och vägtrafik.

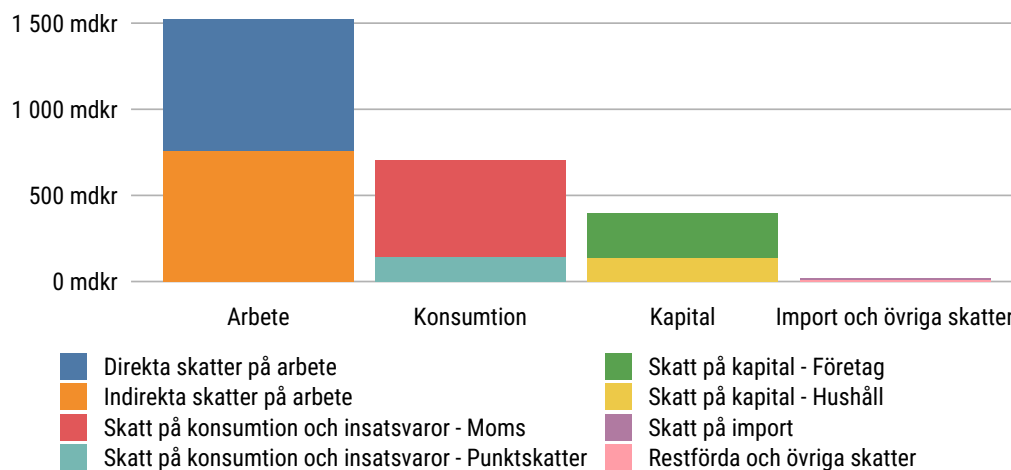
Skatt på import och övriga skatter

Hit hör tullavgifter på import av varor från länder utanför EU, resolutionsavgifter samt andra mindre skatter och avgifter.

Sveriges skatteintäkter

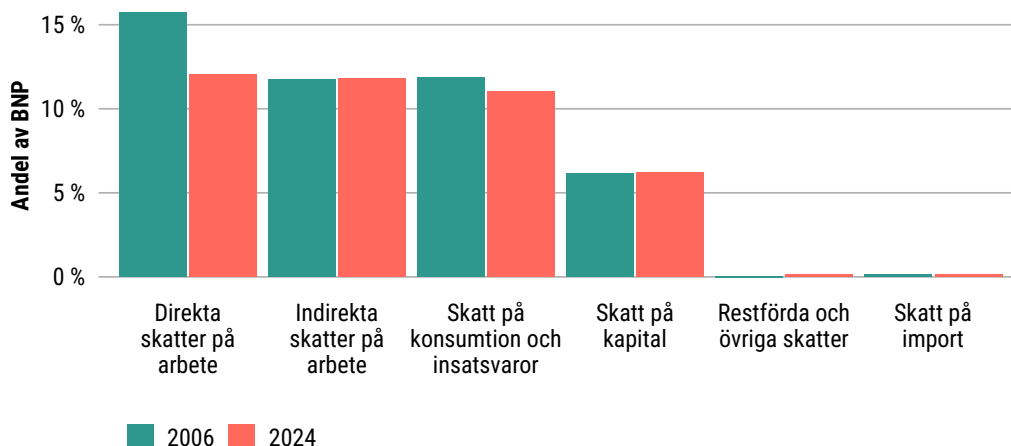
Sveriges skatteintäkter uppgick år 2024 till 2 644 miljarder kronor, vilket motsvarar 41,14 procent av Sveriges BNP. Skatteintäkter brukar vanligen delas in i tre större kategorier: skatt på arbete (förvärvsinkomster), skatt på kapital och skatt på konsumtion (moms och punktskatter). En fjärde, betydligt mindre, kategori är import och övriga skatter, vilket kan ses som en underkategori till konsumtionsskatter.

År 2024 stod skatter på arbete för 57,6 procent av de totala skatteintäkterna. Konsumtionsskatter stod för 26,6 procent och kapitalsskatter för 15 procent. Skatter på import och övriga skatter stod tillsammans för 0,7 procent av de totala skatteintäkterna (Ekonomistyrningsverket, 2025). Ungefär 90 procent av skatteintäkterna betalas av hushållen. Företagen står, genom bolagsskatten, för 10 procent av skatteintäkterna.

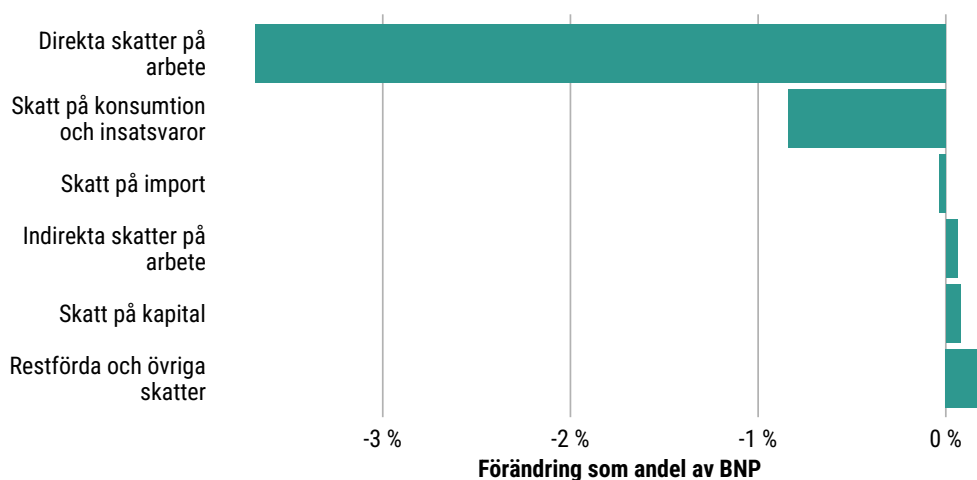
Figur 1. Sveriges skatteintäkter per skatt år 2024. I miljarder kronor.

Sedan 2006 har skatteintäkterna som andel av BNP minskat med 4,46 procent, från 45,6 procent år 2006 till 41,14 procent år 2024. Intäkterna har som andel av BNP minskat inom alla större kategorier av skatter. Överlägset mest har de direkta skatterna på arbete minskat, med 3,95 procent av BNP (motsvarande 252 miljarder kronor för 2023). I figur 2 syns att de direkta skatterna på arbete år 2006 utgjorde nästan 16 procent av Sveriges BNP. År 2024 var de nere på under 12 procent av BNP. Efter 2024 har de direkta skatterna på arbete fortsatt att sänkas och kommer sannolikt snart att passeras som den största skatteintäkten.

Figur 2. Sveriges skatteintäkter per skatt, 2006 och 2024. Som andel av BNP.

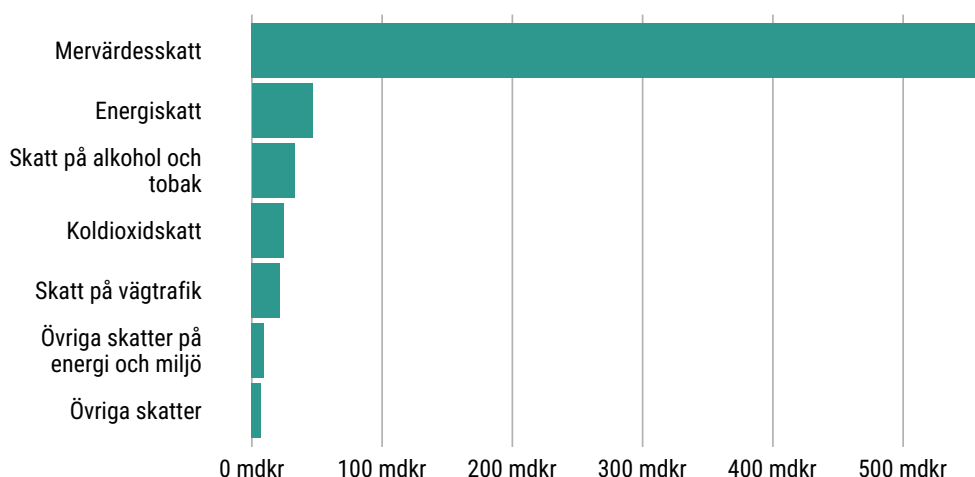
Figur 3 visar förändringen av respektive skatt som andel av BNP mellan 2006 och 2024. Omfattningen på minskningen av de direkta skatterna på arbete blir tydliga, men även skatterna på kapital och konsumtion har minskat betydligt. Varje procentenhet av BNP motsvarar med 2024 års BNP ungefär 64 miljarder kronor.

Figur 3. Förändring av skatteintäkter per skatt mellan 2006 och 2024, som andel av BNP.

Skatt på konsumtion

Skatt på konsumtion eller, som de formellt heter i statens årsredovisning: skatt på konsumtion och insatsvaror, är Sveriges näst största skatteintäktskälla. De står för drygt en fjärdedel av skatteintäkterna och inbringade 704 miljarder kronor till statskassan år 2024. Överlägset störst bland konsumtionsskatterna är moms. Resterande intäkter är i huvudsak så kallade punktskatter.

Figur 4. Skatteintäkter från konsumtion för 2024.

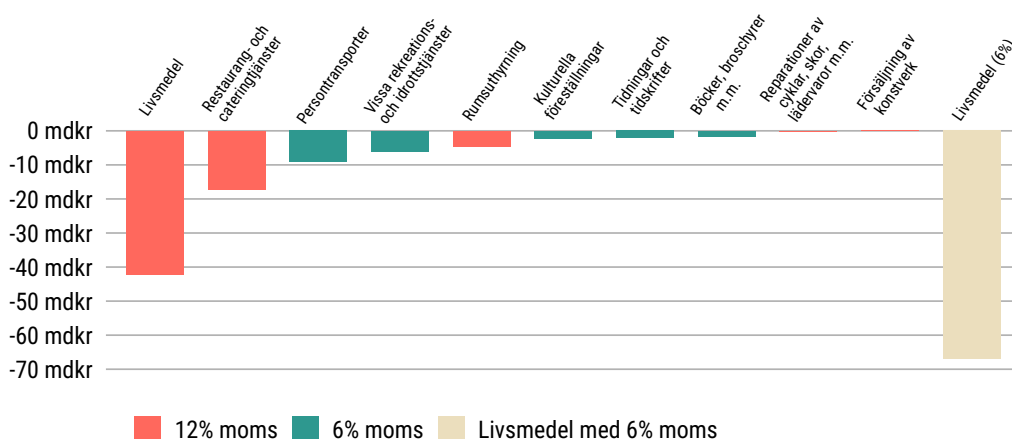
Moms

Moms, eller mervärdesomsättningsskatt, är en konsumtionsskatt som läggs på de flesta varor och tjänster. År 2024 genererade momsen 562 miljarder kronor i skatteintäkter. Den generella momssatsen är 25 procent och tas ut av säljaren som betalar in skatten till Skatteverket. För en vara som inklusive moms kostar 100 kronor, betalas 20 kronor i moms och 80 kronor tillfaller säljaren. Säljarens pris är alltså 80 kronor och det är till detta pris man adderar 25 procent i moms, vilket ger ett slutpris för kunden på 100 kronor.

På vissa varor och tjänster är momsen nedsatt, till antingen 6 eller 12 procent. 12 procent moms gäller på restaurang- och cateringtjänster, rumsuthyrning, försäljning av konstverk, samt reparationer av cyklar, skor, kläder och hushållslinne. Även livsmedel beskattas med 12 procent moms, men med 6 procent från 1 april 2026 till 31 december 2027 (Regeringen, 2025). 6 procent moms gäller på persontransporter, vissa rekreations- och idrottstjänster, tidningar och tidskrifter, kulturella föreställningar, upphovsrätter, samt böcker, broschyrer, häften och liknande alster.

De nedsatta momssatserna innebär uteblivna skatteintäkter. Regeringens beräknade kostnader för dessa redovisas i figur 5. Beräkningarna är uppskattningar

och tar inte hänsyn till förändrad konsumtion på grund av högre eller lägre moms. År 2024 uppgick intäktsförlusterna för varor och tjänster med 12 eller 6 procent moms till sammanlagt 85,5 miljarder kronor. Den största kostnaden kommer från livsmedel, som med 12 procent moms uppgick till 42,3 miljarder kronor år 2024. Den ytterligare sänkta momsen till 6 procent som aviserats av regeringen väntas år 2027 kosta ytterligare 21 miljarder kronor. Det innebär en total intäktsförlust på 67 miljarder kronor bara från livsmedel. Även den nedsatta momsen på restaurang- och cateringtjänster som infördes 2012 innebär en stor kostnad, 17,2 miljarder 2024.

Figur 5. Kostnader för nedsatt moms, per varu- eller tjänstegrupp.

Momsbefriade sektorer

Det finns verksamheter som är helt undantagna från moms. Det gäller bland annat inom läkemedel, sjukvård, utbildning, försäkringar, och vissa banktjänster. Även uthyrning av bostäder till privatpersoner är momsbefriade. Här har dock Hyresgästföreningen föreslagit en 6-procentig momssats på hyror. Det skulle göra att fastighetsägare kan dra av den 25-procentiga moms de idag betalar vid inköp av varor och tjänster. Kostnaden för den momsen betalas idag av hyresgästen genom hyran. En låg – avdragsgill – utgående moms på 6 procent skulle med en ny välavvägd hyra kunna innebära både lägre hyra och lägre kostnader för fastighetsägaren (Hyresgästföreningen). Från ett offentligt-finansiellt håll skulle det dock innebära lägre skatteintäkter.

Punktskatter

Punktskatt är en konsumtionsskatt som tas ut på vissa specifika varor eller tjänster. Syftet med skatten kan vara att ändra konsumtionsbeteendet eller att finansiera externa kostnader till följd av konsumtionen. Exempelvis innebär rökning och alkoholkonsumtion kostnader för sjukvården, liksom koldioxidutsläpp genererar merkostnader för klimatarbete och klimatanpassning.

Energiskatt

År 2024 inbringade de olika energiskatterna 47 miljarder kronor till statskassan. Dessa fördelas till absolut största del på elskatt och energiskatten på bensin och olja.

Skatt på elektrisk kraft – elskatt

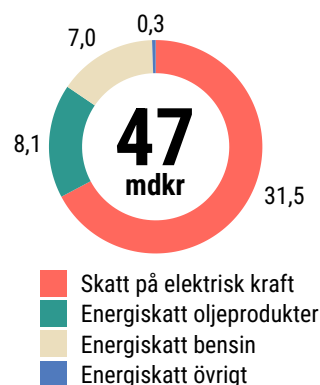
År 2024 genererade enbart elskatten 31,5 miljarder. Då var elskatten 42,8 kr per kWh. Elskatten brukar höjas med inflationen och höjdes 2025 till 43,9 öre per kWh. Eftersom det är en punktskatt läggs även moms på denna del, vilket i sin tur gör att man ibland ser siffran 54,88 öre per kWh ($43,9 + 43,9 \cdot 0,25$).

Regeringen har aviserat en sänkning av elskatten med 7,9 öre per kWh från och med 2026 då den kommer att vara 36 öre per kWh.

Energiskatt på bensin och olja

Energiskatten på bensin och olja inbringade 2024 tillsammans ungefär 15 miljarder kronor. Då var energiskatten 2,57 kr/l på bensin och 1,47 kr/l på diesel. Sedan dess har skatten sänkts och är från och med 1 juli 2025 1,52 kr/l på bensin och 1,15 kr/l på diesel.

Per kilowattimme är energiskatten på bensin och diesel mycket lägre än skatten på el. Med en elskatt på 36 öre/kWh borde energiskatten på bensin vara 3,24 kr/l och energiskatten på diesel vara 3,6 kr/l.¹

Figur 6. Energiskatternas fördelning 2024. Miljarder kronor.

Faktaruta bensin- och dieselpriiset

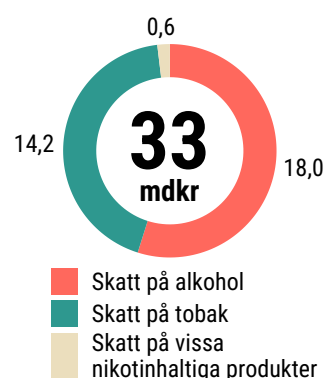
Priset på bensin och diesel bestäms av flera faktorer. Avgörande är producentpriset, som påverkas av oljepriset och reduktionsplikten. Reduktionsplikten innebär att en del av bränslet måste komma från förnyelsebara källor, oftast biobränslen. Nivån är idag 10 procent för både bensin och diesel. Eftersom biobränslen i dagsläget är dyrare än fossila motsvarigheter blir priset högre med en högre reduktionsplikt. Utöver producentpriset tillkommer energiskatt, koldioxidskatt och moms. Energiskatten är 1,52 kr/l på bensin och 1,15 kr/l på diesel. Koldioxidskatten är 3,27 kr/l på bensin och 2,811 kr/l på diesel. Moms utgår sedan med 25 procent på summan av producentpris, energiskatt och koldioxidskatt (Skatteverket, 2025).

¹ En liter bensin motsvarar ungefär 9 kWh och en liter diesel ungefär 10 kWh.

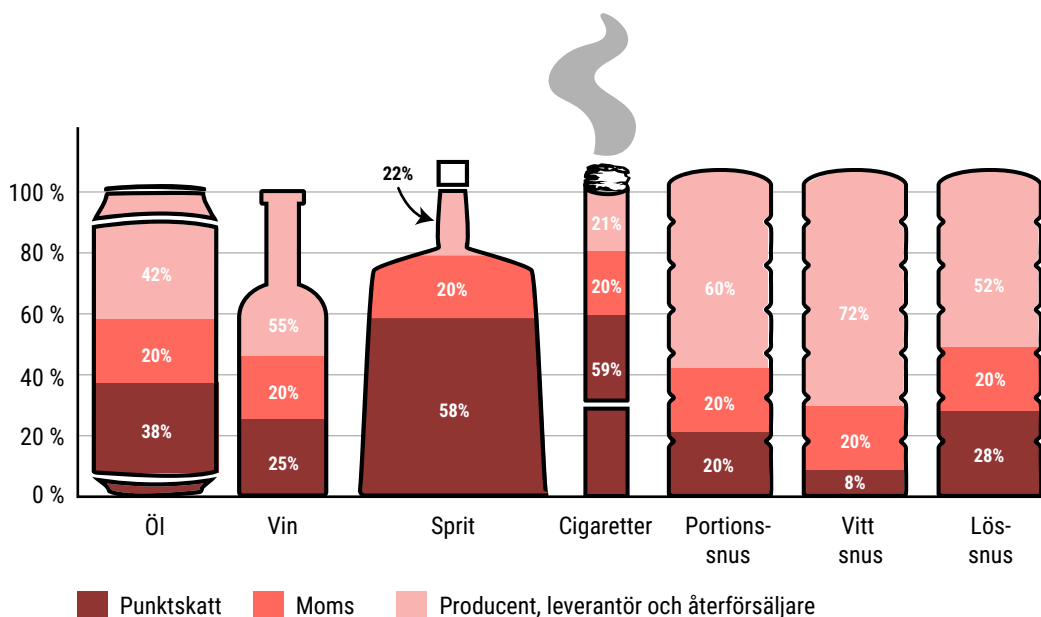
Skatt på alkohol och tobak

Skatt på alkohol och tobak gav 33 miljarder kronor i skatteintäkter år 2024. Alkoholskatter stod för 18,6 miljarder kronor och tobaksskatter för 14,2 miljarder kronor. En mindre del kommer från nikotinskatt, som var 0,4 miljarder kronor 2024.

Skatten på alkohol är olika beroende på dryck och alkoholhalt. Småskaliga bryggerier beskattas lägre, men generellt gäller att skatten blir högre ju högre alkoholhalten är. Punktskatten är nominell och styrs av alkoholhalt och inte av priset. Det betyder att alkoholskatten för en långburk Norrlands Guld (50 cl, 5,3 % alkoholhalt) som kostar 15:90 kronor är densamma som för en Nils Oscar God Lager (50 cl, 5,3 % alkoholhalt) som kostar 32:90 kronor. För båda dessa är alkoholskatten 6 kronor och 4 öre. Att punktskatten är nominell efter alkoholhalt gäller även övriga dryckestyper. För en flaska rödvin, till exempel Côtes-du-Rhône (750 ml, 14 % alkoholhalt), är skatten 22 kronor och 19 öre. För en kvarting sprit, till exempel Absolut Vodka (375 ml, 40 % alkoholhalt), blir skatten 79 kronor och 5 öre (Skatteverket 2025).

Figur 7. Fördelningen av alkohol-, tobak-, och nikotinskatt 2024. Miljarder kronor.

Figur 8. Punktskattens andel av slutpriset för öl, vin, sprit, cigaretter, snus, portionssnus och vitt snus, styckpriser. Se fotnot för produkter och pris.²

² Styckpriser för produkterna: Norrlands Guld (15:90 kr, 50 cl, 5,3 % alkoholhalt), Côtes-du-Rhône (89 kr, 750 ml, 14 % alkoholhalt), Absolut Vodka (137 kr, 375 ml, 40 % alkoholhalt), Röda Marlboro (71 kr), Ettan lös (64 kr), General portion (54 kr) och ZYN Cactus Spice Slim Strong (38 kr).

Skatten på tobak inbringade 14,2 miljarder kronor till statskassan år 2024. På cigaretter är skatten 2,06 kronor per cigarett, plus 1 procent av försäljningspriset. För ett paket röda Marlboro med 20 cigaretter som kostar 74 kronor utgår tobaksskatt med 41,94 kronor.³ Cigarrer och cigariller beskattas med 1,84 kronor styck.

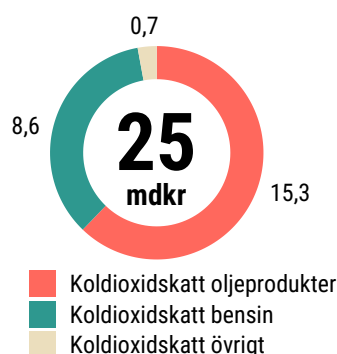
Snus, röktnobak, tuggtobak och övrig tobak beskattas efter vikt. Snus beskattas med 432 kronor per kilo. En dosa Ettan lös innehåller 42 gram snus och åläggs då med 18,14 kronor i skatt. En dosa General portion innehåller 24 gram snus och åläggs med 10,74 kronor i skatt.

På tobaksfria nikotinprodukter, exempelvis e-cigarett och vitt snus, utgår en nikotinskatt. För vitt snus är skattesatsen 207 kronor per kilo. En dosa ZYN Cactus Spice Slim Strong innehåller 14,3 gram vitt snus och åläggs med 3 kronor i skatt (Skatteverket 2025).

Koldioxidskatt

Skatter på koldioxid inbringade 24,6 miljarder kronor 2024. Då var koldioxidskatten på bensin 3,14 kr/l och 2,723 kr/l på diesel. Sedan dess har skatten höjts något och är sedan 1 juli 2025 3,27 kr/l på bensin och 2,811 kr/l på diesel.

Koldioxidskatten på diesel och övriga oljeprodukter genererade 15,3 miljarder, medan den från bensin genererade 8,6 miljarder. Till övriga koldioxidskatter, som 2024 inbringade 0,7 miljarder kronor, hör framför allt beskattning av kol, naturgas och flygbränsle.

Figur 9. Koldioxidskatternas fördelning år 2024. Miljarder kronor.

Faktaruta - Utsläppshandel med EU ETS2

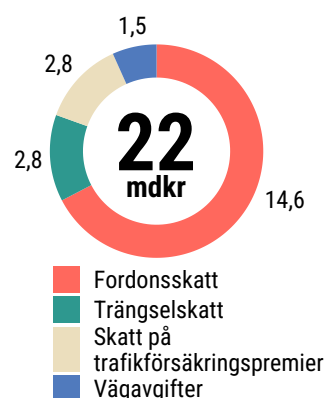
År 2027 införs det nya utsläppshandelssystemet EU ETS 2 (European Union Emissions Trading System). ETS2 kommer att täcka in de branscher som ETS1 inte omfattar idag, till exempel vägtransporter och fastigheter. Systemet innebär att bränsleproducenter, till exempel oljeföretag, kommer att behöva köpa utsläppsätter för att få sälja bränslet. Ju mer koldioxid företaget släpper ut, desto fler utsläppsätter behöver företaget köpa. Eftersom kostnaderna för företaget kommer öka, så kommer även bränslepriserna att öka när systemet införs. Intäkterna från utsläppshandeln kommer till stor del att gå tillbaka till respektive medlemsland. Sverige som idag beskattar bensin- och diesel enligt EU:s miniminivå har ingen möjlighet att sänka skatterna när utsläppshandelssystemet införs. Det gör att Sveriges skatteintäkter kommer öka när ETS2 införs. Hur mycket de ökar beror på priset på utsläppsätterna, men det uppskattas bli mellan 8-13 miljarder kronor per år.

³ (20 cigaretter * 2,06 kr + 74 kr * 0,01 = 41,94 kronor)

Skatt på vägtrafik

Skatt på vägtrafik inbringade 22 miljarder kronor 2024. Här är fordonsskatten klart störst, med 14,6 miljarder. Resten står trängselskatter, skatten på trafikförsäkringspremier och vägavgifter för, med 2,8, 2,8 respektive 1,5 miljarder.

Fordonsskatten var tidigare baserad på vikt, men idag har man övergått till att i hög grad basera fordonsskatten på koldioxidutsläpp. För personbilar med årsmodell 2005 och äldre är skatten viktbaserad. I nyare personbilar baseras skatten på koldioxidutsläpp, plus en grundavgift på 360 kronor. Skattetabellerna för olika fordon finns för personbilar, motorcyklar, lätta lastbilar, lätta bussar, husbilar, samt tunga fordon (Transportstyrelsen 2024). I vissa glest befolkade kommuner med långa avstånd ges ett avdrag om 384 kronor på fordonsskatten (Skatteverket). Det finns även en särskild vägavgift för tunga lastbilar. Även denna skatt baseras numer på koldioxidutsläpp (Transportstyrelsen 2025).

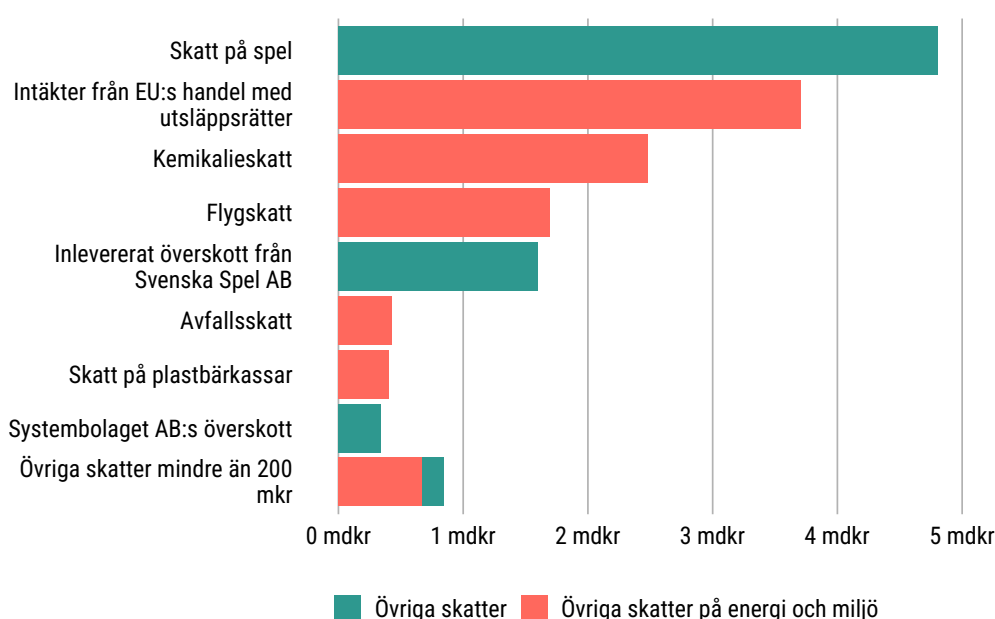

Figur 10. Fördelningen av skatterna på vägtrafik år 2024. Miljarder kronor.

Övriga skatter på energi och miljö, samt övriga skatter

Bland statens övriga skatteintäkter på konsumtion hör övriga skatter på energi och miljö, samt gruppen övriga skatter. Tillsammans uppgår skatteintäkterna härifrån till drygt 16 miljarder kronor.

De största posterna är skatt på spel, intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter, kemikalieskatt, flygskatt, samt överskott från Svenska Spel AB. Flygskatten avskaffades helt den 1 juli 2025.

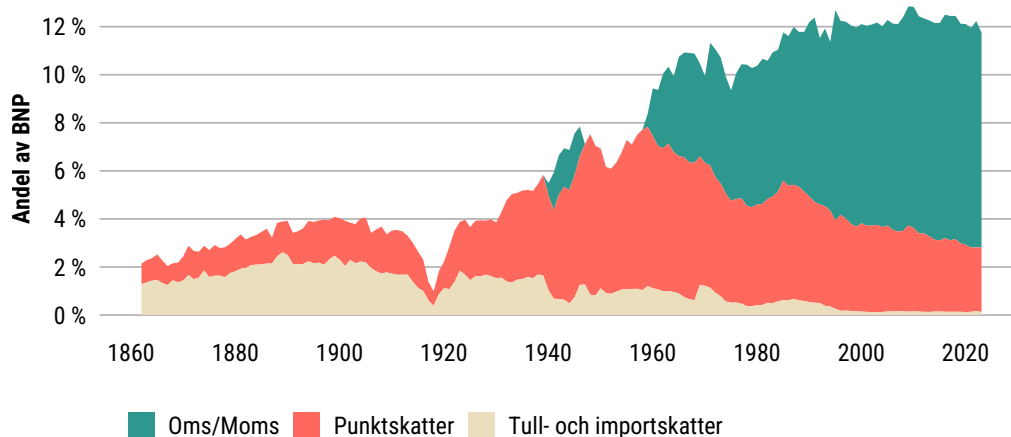
Figur 11. Fördelningen av övriga punktskatter år 2024. Miljarder kronor.

Historiska konsumtionsskatter

Konsumtionsskatterna är en av de äldsta skatterna och infördes under stormaktstiden, då svenska staten dels hade stora krigsutgifter och handeln samtidigt utvecklades som den största näringsgrenen. Tullar och punktskatt på den stora konsumtionsartikeln brännvin utgjorde på 1600-talet den största delen av statens skatteintäkter.

Nästan all konsumtionsskatt har fram till mitten av 1900-talet bestått av punktskatter, främst på alkohol, men även tobak och periodvis socker. Som mest utgjorde konsumtionsskatterna 75–80 procent av statens inkomster under sent 1800-tal. Det vittnar om den omfattande handel och öppenhet som karaktäriserade den tidiga industrialiseringen, innan världskrigen bröt ut. Världskrigen, främst första världskriget, minskade statens inkomster från konsumtionsskatter. Detta berodde på minskad handel och ransonering, men också på inflation, eftersom konsumtionsskatten på den tiden var nominell och per enhet istället för procentuell som momsen är idag.

Konsumtionsskatterna har varierat i betydelse för statskassan. Även om konsumtionsskatter historiskt utgjort en stor del av statens inkomster, har de stått för en ganska låg andel av BNP. Från 1950-talet och framåt ökade konsumtionsskatterna som andel av BNP tack vare att ekonomin växte och konsumtionen stärktes, som visas i figur 12 (IFN, 2013). Samtidigt introducerades andra skatter (till exempel arbetsgivaravgiften) vilket minskade konsumtionsskatternas andel av statens inkomster.

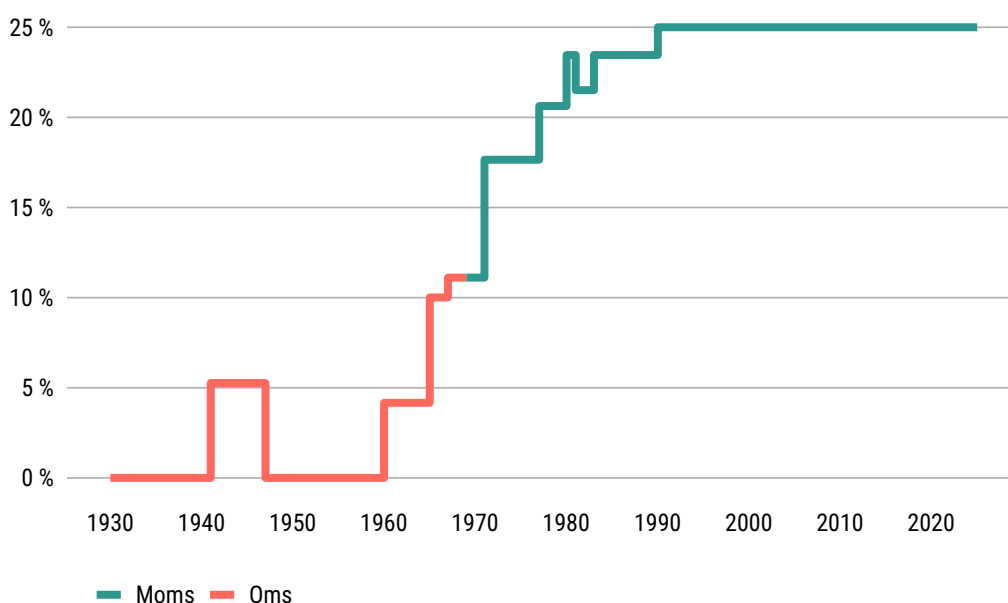

Figur 12. Konsumtionsskatternas andel av BNP, 1862-2023.

Efterkrigstiden är en period av stark utbyggnad av den skattefinansierade välfärden. Förutom skattebasen alkohol börjar bilar utgöra en viktig del av konsumtionsskatteintäkterna. Det välkomnades av den dåvarande socialdemo-

kratiska regeringen, eftersom bilar vid mitten av seklet fortfarande var en lyxvara. Under 1960-talet blev miljöskatter och energiskatter de viktigaste konsumtions-skattebaserna.

Det är under 1960- och 70-talen som den moderna momsens utvecklas – men inte utan debatt. Högerpartierna var kritiska mot momsens utveckling och även Socialdemokraterna var splittrade eftersom momsens utveckling skulle bli en bredare skatt som skulle påverka priset på alla varor, och därmed också alla löntagare. Momsens utveckling är en utveckling av beskattningen på omsättning (oms) och mervärde (moms).

Figur 13. Nivå på omsättningsskatten och mervärdesskatten över tid.

Omsen, även kallad den allmänna varuskatten, infördes under andra världskriget men avskaffades i slutet av 1946. Den återinfördes år 1960 och gjordes år 1969 om till en mervärdesskatt under ledning av socialdemokratiska finansministern Gunnar Sträng. Omsättningsskatten var skatten i sista ledet, i samband med att varan såldes, medan mervärdesskatt genomsyrar hela processen. Producenterna av varor får betala moms och kvitta mot den moms de själva betalar. En fördel med momsens införande kontra omsen är att det minskar risken för skattefusk, eftersom företagens incitament att ta ut moms ökar när de också måste betala moms själva.

I slutändan infördes momsens införande för dess potential att stärka välfärdens finansiering. Under den här perioden utgjorde konsumtionsskatterna ungefär 40–50 procent av skatteintäkterna, trots att momsskattesatsen från början låg på 11 procent, för att sedan successivt höjas, som syns i figur 13. Det var från och med skattereformen på 90-talet som momssatsen bestämdes till dagens 25 procent.

Internationellt

EU-medlemskapet påverkar momsnivåerna, och även vilka sektorer som får undantas moms eller kan omfattas av sänkt moms, vilket har lett till en viss harmonisering av momssatserna. Mervärdesskattedirektivet anger att miniminivån för momsbeskattning i EU är 15 procent (Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax). Sveriges normalmomssats på 25 procent ligger i förhållande till andra EU-länder högt, men är densamma som till exempel i Danmark.

Konsumtionsskatter utgör idag drygt 27 procent av skatteintäkterna i Sverige, vilket är något lägre än OECD-snittet på 30 procent (OECD, 2022). Att momsen är lägre i andra länder men samtidigt utgör en större del av skatteintäkterna är sannolikt en spegling av att många länder har färre skattebaser än Sverige. Internationellt kallas moms för VAT, *Value Added Tax*, och är en mer och mer populär skattebas. Företag föredrar ofta momsen framför andra typer av skatter eftersom den är lika för alla och minskar tröskeffekter, och för att harmoniserade skatteregler underlättar handel globalt.

VAT Revenue Ratio, VRR, är ett mått på skillnaden mellan de momsintäkter som faktiskt samlas in enligt ett lands momsregler och den summa som teoretiskt sett skulle uppstå om momsen tillämpades enhetligt med standardsatsen på hela den slutgiltiga konsumtionen. I OECD-länderna är den genomsnittliga VRR 0,58, vilket betyder att ungefär 42 procent av det som skulle kunna tillhöra momsskattebasen bortfaller. Skillnaden beror i huvudsak på intäktsförluster till följd av reducerade skattesatser, undantag och bristande regelefterlevnad. I Sverige är VRR 0,61, vilket är något högre än OECD-snittet (OECD 2024). Samtidigt tyder det på att det finns potential för en mer heltäckande konsumtionsbeskattning.

Välfärdsfinansiering eller styrning

Syftet med skattereformen på 90-talet var att skapa enhetlighet och tydliga vägledande principer. Sedan dess har flera avsteg gjorts, inte minst på konsumtions-skatternas område. Enhetlig moms är populärt bland ekonomer eftersom det är konkurrensneutralt, och förenat med mindre administrativa kostnader. Momsen är egentligen inte tänkt som styrningsmedel utan som en stabil skattebas.

Punktskatter är mer styrande, där vissa beteenden eller varor ”straffbeskattas” i syfte att minska konsumtionen av desamma. Alkoholskatt och tobaksskatt tillhör de äldsta och ständigt aktuella exemplen på denna typ av punktbeskattning, men i modern tid har även andra skatter tillkommit, i synnerhet miljöskatter. Idag står momsens för 80 procent av konsumtionsskatteintäkterna, medan punktskatterna står för 20 procent.

Samtidigt är punktskatterna en skattebas som försvinner om beskattningen är lyckosam i sitt syfte att förändra konsumtionsmönster. Det behöver dock inte vara ett offentligt-finansiellt problem. Viss konsumtion är skadlig och skapar merkostnader för samhället; kostnader som punktskatten hjälper till att finansiera. Om konsumtionen minskar eller upphör, minskar i idealfallet också samhällskostnaderna med ungefär lika mycket som skattebortfallet av minskade punktskatteintäkter.

Inom skatteforskning har teorin om *optimal beskattning* vunnit mark, där tanken är att hitta den perfekta balansen mellan att säkra skatteintäkter och samtidigt maximera det föredragna marknadsbeteendet. Det står i kontrast till den syn på skatt som dominerade då momsens infördes, när fokus snarare låg på att hitta stabila skattebaser. Skatterna sågs som ett medel för att genomföra välfärdsreformer, snarare än som ett mål i sig för att styra beteenden.

Fungerar incitamentspolitiken på konsumtion?

Frågan är om det lapptäcke av avdrag, punktskatter och momssatser har fått den effekt som de moderna skatteekonomerna hoppats – har ekonomiska incitament fungerat för att ändra beteenden? Några samtida exempel är trängsel-skatten, plastpåseskatten och bränsleskatten, men det finns många andra exempel. Omvänt finns det också exempel på skatteförmåner i syfte att premiera vissa (konsumtions)beteenden, som den lägre momsens på kultur, idrottsaktiviteter och restauranger, men ur ett bredare perspektiv handlar det om alltifrån lägre beskattning av aktievinster via ISK, RUT- och ROT-avdrag till jämställdhetsbonusar och jobbskatteavdrag.

Vad gäller punktskatter som syftar till att minska konsumtion spretar resultaten. Plastpåseskatten var en väldigt effektiv punktskatt, där konsumtionen av plastkassar minskade med 75 procent bara mellan året det infördes och året därefter, att jämföra med en årlig minskningstakt på 3-6 procent åren innan plastpåseskatten infördes (Naturvårdsverket, 2025). Plastpåseskatten togs bort i budgeten för 2025 och effekterna av det är ännu för tidigt att utvärdera.

Trängselskatten, som infördes 2007, har varit en faktor bakom minskad bilträngsel. Sedan 2005 (innan trängselskatten infördes) har biltrafiken över trängselskattesnittet – som tar hänsyn till ökad kapacitet på vägarna – minskat med 21 procent (Stockholms stad, 2024). Utvecklingen har gått åt rätt håll sedan 2015 med minskad fordonstrafik i innerstaden trots ökad befolkning. När avgifterna höjts eller differentierats vid olika tider på dygnet har störst följsamhet noterats hos privatbilar, som kan ha mindre tidskänslighet än företagsbilar (Trafikverket, 2017).

Bränsleskatten, som adderar till den totala kostnaden av att köra bil, bedöms också ha bidragit till minskad bilism och utsläpp (Larsson, Sandin, 2018). Att även bränsleskatten nu sänks, samtidigt som reduktionsplikten sätts till EU:s miniminivå, pekas ut som en av anledningarna till att Sverige inte kommer att nå sina mål inom transportområdet (Naturvårdsverket 2024). Det är helt enkelt för billigt att köra bil på fossila bränslen i förhållande till andra transportmedel.

Flygskatten, som Sverige införde 2018 men som även den avskaffades av Tidöregeringen 2025, är ett annat exempel på en punktskatt med miljösyfte. Som resultat räknar regeringen med att flygningarna och koldioxidutsläppen ökar (Regeringen, 2024). Kritiken mot flygskatten har varit att det är en skatt som beskattar passagerarna snarare än bränslet, vilket innebär att flygbranschens incitament att ställa om minskar (Tidningen Näringslivet, 2024). Det kan jämföras med vägavgiften för lastbilar, som numera baseras på koldioxidutsläpp.

I andra länder, som i Frankrike, har politiken gått i motsatt riktning och höjt flygskatten avsevärt, i synnerhet på privatflyg. Flygskatten pekas ut som en rättvisefråga där de stora utsläppen också ska hjälpa till att finansiera konsekvenserna av klimatförändringarna de bidrar till.

Det är i vissa fall svårt att isolera punktskatternas effekt från andra folkhälso- och folkbildande insatser och den allmänna samhällsutvecklingen. Ekonomiska incitament kan antas vara en del av förklaringen till exempelvis förändrade transportmönster eller minskad alkoholkonsumtion, men de ger inte hela bilden. Det behövs också alternativ infrastruktur som gör det möjligt att ställa om fordonsflottan, och alkoholism och andra konsumtionssjukdomar kräver mer än bara högre priser, det behövs också sociala och ekonomisk-politiska insatser för att bryta beroenden.

En annan lärdom av punktskatterna är att de kräver ständig justering för att fortsätta vara kännbara, eftersom nivåerna riskerar att normaliseras i takt med

den allmänna prisutvecklingen. Känslan av att det är dyrt med en plastpåse, en burk öl eller att passera en innerstadstull avtar annars med tiden. Det kommer dock med en viss politisk kostnad, och miljöpolitiken (som är det politikområde där punktskatter är vanligast) kräver även morötter och positiva incitament för omställning för att upprätthålla folkligt stöd.

Sammanfattningsvis kan punktskatter bidra till förändrade konsumtionsbeteenden, men för att finansiera välfärd och samhällsinvesteringar är momsen en mycket mer stabil och pålitlig skattebas.

Bristande prisgenomslag av sänkt moms

Den höga inflationen 2022–2023 och reallönetappet som följde därav har skapat ett större fokus på och diskussion om företagens prissättningsbeteende. Trots att inflationen sjunkit tillbaka är inkomsterna inte ikapp. I många länder har sänkt moms liksom aktiva prisregleringar förekommit för att dämpa prisutvecklingen. I Sverige har den typen av åtgärder fram till 2026 varit avgränsat till bränslepriserna, där punktbeskattningen sänktes 2022. I budgetpropositionen för 2026 finns det förslag om sänkt matmoms och sänkt elskatt, enligt argumentationen för att det ska ge hushållen större ekonomiskt svängrum.

Det finns flera problem med att stärka hushållens konsumtion via sänkt moms. Det första är att *det inte är garanterat att en sänkt moms resulterar i ett sänkt pris*, eftersom det är upp till företagen själva att sätta priset. Om marknaden fungerar väl borde företag som för över momssänkningen fullt ut på priset få en konkurrensfördel, men det är få marknader där konkurrensen är tillräcklig för att skapa den typen av incitament.

När restaurangmomsen sänktes från den ordinarie momssatsen på 25 procent till 12 procent 2012, visade en rapport från Konjunkturinstitutet 2013 att restaurangpriserna minskade med ungefär 4 procent, vilket ger ett prisgenomslag på knappt 40 procent (Konjunkturinstitutet, 2013). Inte ens hälften av momssänkningen gick alltså till att sänka priserna under reformens första år. Reformen kan dock ha haft viss positiv effekt på antalet arbetade timmar i branschen. En senare utvärdering av IFAU 2018 visade att momssänkningen knappt alls reflekterades i sänkta priser, utom kortvarigt hos de stora kedjorna.

Ett senare exempel är de sänkta punktskatterna på bensin och diesel. Bara två månader efter den första sänkningen, som trädde i kraft 1 maj 2022, uppvisades ett prisgenomslag på mellan 62–75 procent snarare än 100 procent (Konjunkturinstitutet, 2022). Senare utvärderingar av bränsleskattesänkningen hade sannolikt uppvisat samma mönster som restaurangmomssänkningen 2012, det vill säga initialt ett visst prisgenomslag, som sedan successivt ”äts upp” av högre priser. En momssänkning kan därmed betraktas som ett branschstöd snarare än ett sätt att sänka priser. Det *kan* resultera i sänkta priser, men det är upp till företagen att bestämma, och den långvariga effekten av sänkt moms är svår att mäta.

Det andra problemet med att försöka stärka hushållens konsumtion via sänkt moms är *bristande träffsäkerhet och låg kostnadseffektivitet*, eftersom konsumtion varierar mellan hushåll (och företag). Sänkt moms träffar alla, oavsett om de tillhör målgruppen för reformen eller inte, vilket innebär att det finns en betydande spilleffekt där konsumtion subventioneras även för hushåll som egentligen inte behöver subventioner.

Låginkomsthushåll lägger förvisso en högre andel av sin inkomst på mat, och kan därför anses gynnas mest av en matmomssänkning (även om prisgenomslaget inte är hundra procent). Samtidigt konsumerar höginkomsthushåll generellt mer, vilket gör att de i kronor betalar mer i skatt tack vare momsen. Sänkt matmoms kan också reflekteras olika på olika typer av produkter, vilket återknyter till osäkerheten i företagets prissättningsbeteende. Är det charkbrickan eller pastan som blir billigare?

Ett tredje problem rör *gränsdragningsproblematiken* som följer av att sänka momsen för vissa sektorer men inte andra. Idag finns det ett antal avvikelser från principen om enhetlig moms, samt sektorer som inte betalar moms alls. Ju fler undantag, desto svårare är det att argumentera principiellt för varför en viss momssats ska gälla. Det öppnar upp för fler undantag och riskerar att leda till en nedåtgående skattespiral. RUT- och ROT-avdrag följer samma logik som avvikande momssatser, med den gemensamma argumentationen att folk inte är beredda att betala vad tjänsten eller varan kostar utan en skatterabatt. Det är också ineffektivt när företag börjar ägna sig åt så kallad "rent-seeking", där just deras bransch ska motiveras ha en lägre momssats än andra.

Ett fjärde problem rör *skatteintäkterna som förloras* som följd av sänkt moms, och som istället hade kunnat läggas på riktade insatser för låginkomsthushåll, exempelvis ett höjt barnbidrag eller höjt bostadsbidrag, för att ha råd med mat som beskattas enligt ordinarie momssats. Riksrevisionen har riktat kritik mot momsnedläggningen på mat som ett kostnadsineffektivt sätt att stärka låginkomsthushåll och pekat på att direkta transfereringar är mer effektiva (Riksrevisionen, 2018).

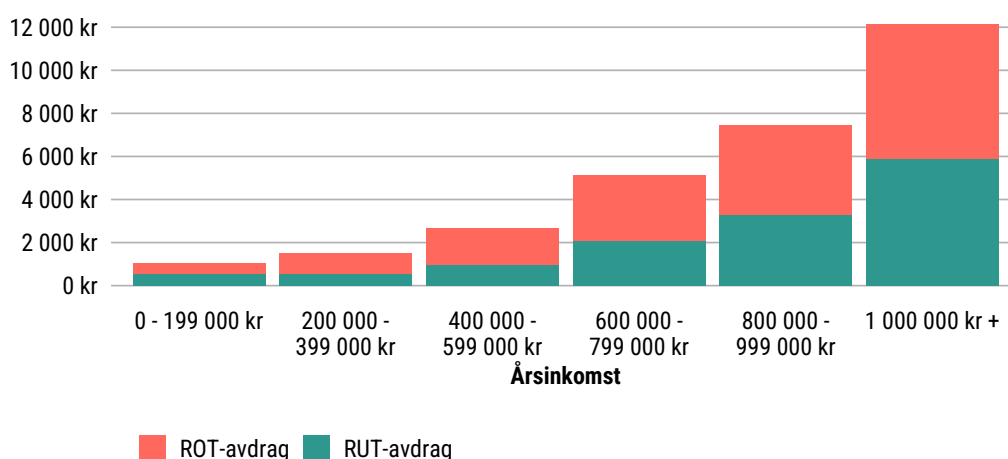
Om problemet är att priser och inkomster inte håller jämn takt, är ett annat sätt att möta det att faktiskt höja inkomsterna, snarare än att försöka sänka priserna via lägre moms. I synnerhet som sänkt moms visat sig vara ett ganska trubbigt och dyrt sätt att få ned priser på. Fler i arbete med bra löner gagnar inte bara statens utan också kommunernas ekonomi, eftersom kommunerna främst förlitar sig på inkomstbeskattning för att finansiera sin verksamhet.

Rot- och rutavdraget är subventionerad konsumtion

Skattereduktionen för byggnadsarbeten (rotavdraget) och skattereduktionen för hushållsarbete (rutavdraget) är en subvention för viss typ av konsumtion. I rotavdragets fall handlar det om renovering och tillbyggnad på fastigheten, medan

det i rutavdragets fall handlar om hushållsarbete som till exempel städning eller trädgårdsarbete. I budgeten för 2026 innebär rut- och rotavdraget förlorade skatteintäkter på 21 miljarder kronor (Regeringen, 2025). Det finns många skäl till kritik mot avdragen. Det första är särbehandlingen av just dessa branscher. Varför ska köksrenoveringar och städning till stor del bekostas av gemensamma medel, medan andra branscher får bära sina egna kostnader?

En annan kritik är den orättvisa som rotavdraget skapar mellan ägt och hyrt boende. Den som bor i ett hyrt boende förvägras idag all rätt till rotavdrag. Fördelningen av hur avdragen nyttjas inom olika inkomstgrupper talar också för en slopad avdragsrätt. Bland dem över 20 år som har en årsinkomst under 200 000 kronor får man i genomsnitt rot- och rutavdrag för sammanlagt 1 000 kronor per år. Bland dem med en årsinkomst över en miljon kronor per år får man i genomsnitt 12 000 kronor per år. I denna grupp har 63 procent nyttjat rot- och/eller rutavdraget. I denna inkomstgrupp är det alltså svårare att hitta någon som inte fått rot- och/eller rutavdrag än som inte fått det. Det genomsnittliga avdraget i respektive inkomstgrupp för år 2023 visas i figur 14.

Figur 14. Genomsnittligt rot- och rutavdrag i olika inkomstgrupper 2023.

Riksrevisionen granskade 2020 rutavdraget. De kom fram till att träffsäkerheten när det gäller att öka marknadsarbetet bland rutköparna är låg och att stödet för att rutavdraget skulle vara självfinansierat på lång sikt är lågt (Riksrevisionen, 2020). År 2023 granskade samma myndighet rotavdraget och kom fram till att vare sig arbetsutbudet eller inkomsterna ökat tack vare rotavdraget. Den effekt som visats på minskat svartarbete är inte nära att finansiera det skattebortfall som rotavdraget ger upphov till. Riksrevisionens rekommendation var därför att sänka det maximala rotavdraget per person och år (Riksrevisionen, 2023).

Hur kan skatteintäkterna från konsumtion öka?

Skatt på konsumtion är en stabil skattebas, som har som fördel att den inte påverkar investeringsbeslut eller sparande, och inte heller kan antas ha en negativ effekt på antalet arbetade timmar i ekonomin. Dess nackdel är att den kan ha en effekt på priset för konsumenterna. Samtidigt är ingen skatt utan nackdelar, och om momsen skulle sänkas är det istället andra skatter som behöver höjas, givet att välfärdsambitionerna ska hållas konstanta.

En annan fördel med momsen är att det är en statlig skatt, vilket ökar möjligheterna till en effektiv omfördelning av resurser för att hela landet ska leva. Företag och inkomstgrupper som konsumerar mycket hjälper via momsen till att finansiera välfärd för orter och inkomstgrupper med låg konsumtion.

Ambitionen i denna rapport är att statens momsintäkter – från 2024 års nivåer – ska öka med ungefär 30 miljarder kronor årligen. År 2024 hade det inneburit momsintäkter på 592 miljarder istället för 562 miljarder kronor, en ökning med 5,3 procent. Det som ligger närmast till hands är en övergång till enhetlig moms, eller en generell höjning av alla momssatser.

Alternativ för ökade momsintäkter

Med en övergång till enhetlig moms tas alla nedsättningar bort och samma momssats gäller oavsett vara eller tjänst. De sammanlagda intäktsförlusterna för de olika moms-nedsättningarna uppgick 2024 till 85,5 miljarder. Det betyder att en övergång till enhetlig moms inte skulle behöva betyda 25 procent moms, utan en något lägre nivå. En enhetlig moms som ökar skatteintäkterna med 30 miljarder skulle vara ungefär 22,85 procent.⁴

Att höja alla momsnivåer lite grann är också ett tänkbart alternativ. Med en grov uppskattning får vi att momssatserna då skulle vara 26,25 procent, 13 procent och 6,5 procent för att öka intäkterna med 30 miljarder kronor.

Utöver dessa två ”enkla” momshöjningar finns många andra alternativ att laborera med. Det går att slopa den nedsatta momsen på livsmedel, eller behålla den och låta alla andra nedsättningar återgå till 25 procent. Båda alternativen skulle öka momsintäkterna med drygt 40 miljarder kronor. En höjning av den generella momsen till 26 procent, där den nedsatta momsen på rumsuthyrning samt restaurang- och cateringtjänster tas bort, ökar skatteintäkterna med unge-

4 Med enhetlig moms beräknar regeringen att momsintäkterna skulle vara 647 mdkr. För att öka från dagens nivåer med 30 mdkr ska momsintäkterna vara 592 mdkr, vilket är knappt 91,5 procent av 647 mdkr. 91,5 procent av 25 är ungefär 22,85. Denna grova uppskattning ska ses som en indikation och tar inte hänsyn till dynamiska effekter eller förändrade pris- och/eller köpbeteenden.

får 43 miljarder kronor.

En radikal förändring av momsreglerna skulle vara att precis som i förslaget ovan slopa den nedsatta momsen på rumsuthyrning samt restaurang- och cateringtjänster, samtidigt som alla andra områden med nedsatt moms justeras till 0 procent. För att momsintäkterna ändå skulle öka med 30 miljarder krävs då en generell momssats på 27,5 procent.

Det finns skäl till att kulturella uttrycksformer och idrottsevenemang har nedsatt moms. Det är verksamheter inom sektorer som till stor del bärs upp av ideella krafter där en mycket liten del kan drivas på kommersiell basis. Man bör dock poängtera att verksamhet som drivs av ideella föreningar inte betalar moms. Förutom att verksamheterna fyller ett viktigt syfte för utövarna, och att intäkterna ofta går tillbaka till den egna verksamheten, bidrar de till att berika samhället med konserter, lopp och underhållning.

Det är därför viktigt att verksamheter inom dessa branscher på olika sätt stötts genom till exempel ekonomiska bidrag, lokaler eller utrustning. Samtidigt är de kommersiella och affärsmässiga delarna inom dessa verksamheter allt som oftast sprungna ur den ideella verksamheten. En enhetlig moms på de kommersiella delarna av dessa branscher kan mot den bakgrunden ses som rättvist, både ur allmänheten och de ideella aktörernas perspektiv.

Slopad RUT- och ROT

År 2026 kostar rot- och rutavdraget 21 miljarder kronor. De små positiva effekterna av avdragen väger inte upp till de förlorade skatteintäkterna samtidigt som avdraget på flera sätt skapar orättvisor i samhället. Avdragen är snedfördelade gentemot företag inom rot- och rutbranscherna medan företag och verksamheter inom alla andra sektorer får stå utan. Rotavdraget skapar också en orättvisa mellan boendeformer, då det innebär en kraftig subvention av det ägda boendet som den som hyr sin bostad inte kan ta del av.

Slutligen spär avdragen på klyftorna i samhället genom att redan köpstarka hushåll ges en skatteförmån på bekostnad av de hushåll som inte har råd att renovera köket eller ha hemstädning. Att slopa rot- och rutavdraget skulle ge resurser att stärka både hushåll och företag på ett mer träffsäkert och rättvist vis.

Punktskatter för ändrat beteende och lägre samhällskostnader

Det finns en viss övertro på de effekter man kan åstadkomma med pris-mekanismer för att driva beteendeförändringar. Men utan förbud eller ransoner-ing är det prissättningen som är verktyget att tillgå. Eftersom målet är att konsumtionen ska minska, kommer skatteintäkterna att krympa om målet uppfylls. Skattemedlen som kommer in från dessa områden bör därför inte användas som långsiktig finansiering av den generella välfärden, utan snarare till att underlätta och stärka alternativet.

Samtidigt ska inte punktskatter ses som en dålig källa till en del av den gene-

rella välfärdsfinansieringen. Hittills har historien inte gett oss något tillfälle där det saknas områden som bör och kan beskattas för att hålla nere konsumtionen. Koldioxidskatten och energiskatten på fossila bränslen ligger idag på EU:s miniminivå. En högre nivå skulle snabba på omställningen till ett fossilfritt samhälle och under en tid även innebära högre skatteintäkter. En högre skatt bör åtminstone gälla fram tills dess att det nya utsläppshandelssystemet ETS2 är på plats.

Hur man väljer att hantera det eventuella skattebortfallet i framtiden är att gå händelserna lite i förväg, men eldrivna fordon är tyngre och sliter på det sättet mer på vägarna. Mot den bakgrunden är det inte orimligt att tänka sig en övergång till en fordonsbeskattning som är baserad på vikt och eventuellt körsträcka. En fordonsskatt som kombineras av vikt och körsträcka, med hänsyn tagen till var man bor, låter som en rättvis beskattning i en fossilfri transportsektor. Redan idag skulle den årliga körsträckan kunna vara en faktor i fordonsskatten, eftersom det bidrar till trafikträngsel och vägslitage.

Det finns många områden där en punktskatt i syfte att minska konsumtionen bör fungera. Ur ett folkhälsoperspektiv bör man införa en skatt på socker, och även utreda en skatt på kött. Ett annat folkhälsoproblem är det vita snuset. Det har ökat stort i popularitet de senaste åren och beskattas idag lägre än vanligt portionssnus. Den stora förbrukningen av engångsförpackningar är ett annat resursproblem som delvis skulle kunna minskas med en skatt.

Problemet med punktbeskattning av vissa skadliga, men populära, konsumtionsartiklar är att hushåll med stark köpkraft kan fortsätta sin konsumtion av till exempel flygresor, kött, plastpåsar eller socker trots en högre punktbeskattning. Det skapar en klassorättvisa där vissa kan köpa sig fria från klimatansvar. Ytterligare en aspekt är att vissa folkhälsoproblem är vanligare bland låginkomsthåll, till exempel socker- och tobakskonsumtion, vilket understryker vikten av att punktbeskattning inte ses som den enda "lösningen" på problemet, utan även kräver många olika samhällsinsatser.

60 miljarder i nya skatteintäkter

Vi föreslår förändringar i beskattningen av konsumtion som innebär långsiktigt ökade skatteintäkter med över 54 miljarder kronor per år. Det gör vi genom att införa en enhetlig moms på 23 procent samtidigt som rot- och rutavdraget avskaffas. Vidare föreslår vi nya och höjda punktskatter som kan användas till omställning mot bättre alternativ eller finansiera kostnaden för de negativa effekter som konsumtionen ger upphov till, vilket ger ytterligare åtminstone 6 miljarder i nya skatteintäkter.

- » **Sänkt enhetlig moms.** Den generella momsen sänks till 23 procent men omfattar alla sektorer som idag har nedsatt moms på 6 eller 12 procent. Förslaget ökar skatteintäkterna med drygt 33 miljarder kronor.
- » **Slopas rot- och rutavdrag.** Den subventionerade konsumtionen inom särskilda sektorer tas bort och ges nu samma konkurrensförutsättningar som andra branscher har idag. Förslaget ökar skatteintäkterna med 21 miljarder kronor.
- » **Nya och höjda punktskatter.** Det behövs styrmedel för att Sveriges konsumtion ska bli mer hållbar, samtidigt som vi måste bekosta konsumtionens sidoeffekter. Vi föreslår därför fem nya eller förändrade punktskatter:
 - **Likställd beskattning av snus.** Punktskatten på nikotin höjs så att beskattningen av vitt snus likställs med beskattningen av portionssnus.
 - **Ny alkoholskatt.** Alkoholbeskattningen görs om och får förutom det nominella kronpåslaget per enhet även ett procentuellt påslag om 5 procent av försäljningspriset.
 - **Skatt på engångsförpackningar.** Med en skatt på engångsförpackningar ökar medvetenheten om förbrukningen, samtidigt som skatteintäkterna kan finansiera omställningen mot mer hållbara förpackningslösningar.
 - **Sockerskatt för bättre folkhälsa.** För att avråda från ohälsosam kost med mycket socker bör en skatt på socker införas.
 - **Höjd bränsleskatt.** Givet den stora negativa klimatpåverkan fossila bränslen har på planeten bör bränsleskatterna höjas, samtidigt som de som måste färdas långt kan kompenseras via ett reformerat reseavdrag.

Tillsammans ökar förslagen Sveriges skatteintäkter med drygt 60 miljarder kronor per år.

Källor

- Ekonomistyrningsverket. (2025). *Årsutfall för statens budget*. <https://www.esv.se/utfall-och-prognos/arsutfall-for-statens-budget/2024/> [2025-10-14]
- Hyresgästföreningen. *Boskatter*. <https://www.hyresgastforeningen.se/var-politik/10punktsprogram/10-punktsprogrammet/skatter-och-avdrag/> [2025-10-14]
- IFAU. (2018). *Stora skillnader mellan restauranger i hur momssänkningen påverkade priserna*. <https://www.ifau.se/Press/Meddelanden/stora-skillnader-mellan-restauranger-i-hur-momssankningen-paverkade-priserna/> [2025-10-14]
- Stenkula, M. (2013). *Taxation of Goods and Services in Sweden (1862–2013)*. IFN. <https://www.ifn.se/media/todi5bnj/wp956.pdf> [2025-10-14]
- Konjunkturinstitutet. (2022). *Effekt på pumppriser av sänkt drivmedelsskatt*. <https://www.konj.se/media/o3hd-3zaw/2022-06-17-effekt-pa-pumppriser-av-sankt-drivmedelsskatt.pdf> [2025-10-14]
- Konjunkturinstitutet. (2013). *Effekter av sänkt restaurang- och cateringmoms*. <https://www.konj.se/media/ckfl2zvc/specialstudie-036-effekter-av-sankt-restaurang-och-cateringmoms.pdf> [2025-10-14]
- Larsson, M., Sandin, G. (2018). Effekter av en skattehöjning på bensin och diesel. *Ekonomisk debatt*. <https://www.nationalekonomi.se/wp-content/uploads/2018/03/46-2-mlgs.pdf> [2025-10-14]
- Naturvårdsverket. (2025). *Förbrukning av plastbärkassar i Sverige*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/plast/plastbarkassar/> [2025-10-14]
- Naturvårdsverket. (2024). *Klimatmålen nås inte med befintliga beslut och åtgärder*. <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter-och-pressmeddelanden/2024/april/klimatmalen-nas-inte-med-befintliga-beslut-och-atgarder> [2025-10-14]
- OECD. (2022). *Consumption tax trends*. <https://www.oecd.org/en/topics/consumption-tax-trends.html> [2025-10-14]
- OECD. (2024). *Consumption tax trends - Sweden*. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/consumption-tax-trends/consumption-tax-trends-sweden.pdf> [2025-10-14]
- Regeringen. (2025). *Budgetpropositionen för 2026*. https://www.regeringen.se/contentassets/3416d1df56ae4fcaac-f03ecd8ed81ab1/budgetpropositionen-for-2026-prop.-2025261-hela-dokumentet_.pdf [2025-10-14]
- Regeringen. (2025). *Redovisning av skatteutgifter 2025, Skr. 2024/25:98*. <https://www.regeringen.se/contentassets/26b57fd18c3d46e5addfab513b92a9d3/redovisning-av-skatteutgifter-2025-skr.-20242598.pdf> [2025-10-14]
- Regeringen. (2024). *Sänkt flygskatt*. <https://www.regeringen.se/contentassets/53a878f6f4054384bb43e74ffd93b19b/sankt-flygskatt.pdf> [2025-10-14]
- Regeringen. (2025). *Tillfälligt sänkt mervärdesskatt på livsmedel*. Finansdepartementet. <https://www.regeringen.se/contentassets/2d0bba-9eb0d04b29a84dbf246fd206f2/tillfalligt-sankt-mervardesskatt-pa-livsmedel.pdf> [2025-10-14]
- Riksrevisionen. (2018). *Nedsatt moms på livsmedel*. https://www.riksrevisionen.se/download/18.2008b69c18bd-0f6ed3f27535/1537351905040/RiR_2018_25_ANPASSAD.pdf [2025-10-14]
- Riksrevisionen. (2020). *Rutavdraget - konsekvenser av reformen*. https://www.riksrevisionen.se/download/18.2008b69c18bd-0f6ed3f29586/1581941851838/RiR%202020_02%20Anpassad.pdf [2025-10-14]
- Riksrevisionen. (2023). *Svart på vitt – rotavdragets kostnader och effekter*. https://www.riksrevisionen.se/download/18.e6f1d6318fa4a7c94deb47/1716897989008/RiR_2023_26_rapport.pdf [2025-10-14]
- Skatteverket. (2025). *Nikotinskatt*. <https://skatteverket.se/foretag/skatterochavdrag/punktskatter/nikotinskatt.4.41f1c61d16193087d7fc7fe.html> [2025-10-14]

- Skatteverket. (2025). *Skattesatser för alkohol*.
<https://skatteverket.se/foretag/skatte-rochavdrag/punktskatter/alkoholskatt/skattesatserforalkohol.4.4a47257e-143e26725aecb5.html> [2025-10-14]
- Skatteverket. (2025). *Skattesatser, skattepliktig kvantitet m.m. – bränsle*.
<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2025.6/323440.html> [2025-10-14]
- Skatteverket. (2025). *Vägrafikskattelag*.
<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/2569.html> [2025-10-14]
- Stockholm stad. (2024). *Miljöbarometern - Trängselskattesnittet, årsvärden*.
<https://miljobarometern.stockholm.se/trafik/motorfordon/trangselskattesnittet> [2025-10-14]
- Tidningen Näringslivet. (2024). *Därför sågar myndigheterna flygskatten: "Motverkar sitt syfte"* <https://www.tn.se/inrikes/38061/darfor-sagar-myndigheterna-flygskatten-motverkar-sitt-syfte/> [2025-10-14]
- Transportstyrelsen. (2024). *Skattens storlek*.
<https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/fordon/skatter-och-avgifter/fordonsskatt/skattens-storlek> [2025-10-14]
- Transportstyrelsen. (2025). *Vägavgift för tunga fordon*. <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/fordon/skatter-och-avgifter/vagavgift-for-tunga-fordon/> [2025-10-14]
- Trafikverket. (2017). *RAPPORT 2017:123*.
<https://trafikverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1364434/FULLTEXT01.pdf>

arena idé

Arena Idé är en progressiv och partipolitiskt obunden tankesmedja med medborgar- och löntagarperspektiv. Vi finansieras av fackföreningsrörelsen och är en del av den ideella föreningen Arenagruppen. Arena Idé fokuserar på frågor som rör arbetsmarknaden, ekonomisk politik, välfärd och demokrati.